

MAA- JA METSÄTALOUSHMINISTERIÖ
Ruokaosasto
Elintarviketurvallisuusyksikkö

LUONNOS MAA- JA METSÄTALOUSHMINISTERIÖN ASETUKSEKSI ERÄIDEN ELINTARVIKKEIDEN ALKUPERÄMAAN ILMOITTAMISESTA ANNETUN MAA- JA METSÄTALOUSHMINISTERIÖN ASETUKSEN 6 §:n MUUTTAMISESTA

Suomi notifioi syyskuussa 2016 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1160/2011 (elintarviketietoasetus) 45 artiklan mukaisesti asetusehdotuksen eräiden elintarvikkeiden alkuperämaan ilmoittamisesta. Komissio hyväksyi kansallisen asetuksen määräaikaisena. Maa- ja metsätalousministeriön asetus (218/2017) oli voimassa 1.6.2017-31.5.2019. Asetuksen voimassaoloaikaa on jatkettu neljä kertaa, viimeksi 31.12.2027 asti.

Maa- ja metsätalousministeriön asetusta (218/2017) sovelletaan elintarvikkeen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan, maidon alkuperämaan sekä maitotuotteiden ja tiettyjen vastaavien valmisteiden ainesosana käytetyn maidon alkuperämaan ilmoittamiseen loppukuluttajalle tai suurtaloudelle tarkoitettujen Suomessa valmistettuja, valmiiksi pakattujen elintarvikkeiden merkinnöissä. Asetuksen mukaan alkuperämaa on ilmoitettava elintarvikkeen ainesosaluettelossa tai sen välittömässä läheisyydessä.

Säädöksen 6 § ehdotetaan muutettavaksi siten, että elintarvikkeen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaa tulee ilmoittaa ainesosaluettelon lisäksi myös pakkauksen etupuolella kirjasinkoolla, jonka elintarviketietoasetuksen liitteessä IV määritelty x-korkeus on vähintään 5 millimetriä.

Muutoksen perustelut

Kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia siitä, mistä ruoka tulee, missä ja miten se on tuotettu ja minkälaisen reitin se on kulkenut kuluttajan ruokapöytään. Suuri osa kuluttajista toivoo nykyistä kattavampia tietoja elintarvikkeiden alkuperästä. Kuluttaja tarvitsee valintojensa tueksi riittävät ja oikea-aikaiset tiedot. Selkeät tiedot elintarvikkeesta auttavat kuluttajaa tekemään terveellisiä ja kestäviä valintoja.

Suomi on vuosien ajan useissa eri yhteyksissä Euroopan Unionin toimielimissä korostanut, että elintarvikkeiden alkuperämerkintöjä koskevia vaatimuksia tulisi edelleen kehittää ja että alkuperämerkinnöistä tulisi säätää nimenomaan EU-lainsäädännössä. Harmonisoiduilla säädöksillä varmistettaisiin vaatimusten soveltaminen asianmukaisella tavalla kaikissa EU-jäsenvaltioissa. Koska alkuperämerkintöjä koskevaa EU-lainsäädäntöä ei ole kehitetty toivotulla tavalla, Suomi on pitänyt tarpeellisena säätää kansallisesti elintarvikkeen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan sekä maitotuotteiden ainesosana käytetyn maidon alkuperämaan ilmoittamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriö toimitti tammikuussa 2019 komissiolle raportin kansallisen asetuksen (MMMA 218/2017) soveltamisen vaikutuksista. Keskeinen päätelmä oli, että kuluttajat ovat erittäin tyytyväisiä siihen, että elintarvikkeiden alkuperämaata koskeva tieto on aiempaa paremmin saatavissa. Liha-alan yritysten mukaan lihan kuluttajainnoissa ei tapahtunut merkittävää muutosta sen jälkeen, kun ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan ilmoittaminen säädettiin pakolliseksi.

Euroopan komissio julkaisi toukokuussa 2020 Pellolta pöytään –strategian ja siihen liittyvän toimenpideohjelman. Strateginen keskeinen tavoite on ruokajärjestelmän ympäristöön ja ilmastoon kohdistuvan jalanjäljen pienentäminen. Kestävän ruoantuotannon varmistamiseen tähtävinä toimenpiteitä mainitaan kuluttajainformaation tarjoaminen kestävien ja terveellisten valintojen tueksi. Yhtenä keinona komissio selvittää pakollisten alkuperämerkintöjen laajentamista tiettyihin elintarvikeryhmiin.

Komissio julkaisi elokuussa 2021 kertomuksen tuoreen lihan (sika, lammas ja vuohi, siipikarja) alkuperämerkintöjä koskevan täytäntöönpanoasetuksen (EU) 1337/2013 täytäntöönpanosta sekä vaikutuksista vaikuttavuuden, tehokkuuden, johdonmukaisuuden, merkityksellisyyden ja EU-tason lisäarvon kannalta. Kertomuksen päätelmissä todetaan, että täytäntöönpanoasetuksen tavoitteet ovat edelleen relevantteja: ymmärrettävän ja todennettavan tiedon antaminen kuluttajille lihan alkuperämaasta siten, että ei aiheuteta kohtuutonta hallinnollista taakkaa toimijoille eikä valvontaviranomaisille eikä aiheuteta häiriöitä liha-alan markkinoille. Kertomuksessa todetaan, että täytäntöönpanoasetuksen antamisen (2013) ja soveltamisen aloittamisen (2015) jälkeen kuluttajien kiinnostus elintarvikkeen alkuperämaasta on entisestään lisääntynyt. Myös yleinen keskustelu elintarvikkeiden merkinnöistä ml. alkuperämerkinnät on lisääntynyt.

Kuluttajat ovat erityisen kiinnostuneita lihan alkuperämaasta. Taloustutkimuksen syksyllä 2018 tekemän kuluttajatutkimuksen mukaan 89 % kuluttajista piti tietoa elintarvikkeen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaasta erittäin tärkeänä tai tärkeänä. Yli 75 % kuluttajista myös tarkisti lihan alkuperämaan aina tai lähes aina.

Suomalaisten halu lisätä kotimaisen ruoan kulutusta on näkynyt kyselyjen tuloksissa jo muutaman vuoden ajan. Kantar TNS Agrin vuonna 2022 toteuttamassa kyselytutkimuksessa (Kantar TNS Agri: Kotimaisen ruoan kuluttajakysymykset 2022, n=1062) vastaajista 35 % oli lisännyt kotimaisen ruoan ostamista kyseisen vuoden aikana. Lisäksi reilu 40 % vastaajista aikoi lisätä kotimaisen ruoan ostamista edelleen lähitulevaisuudessa. Tärkeimmät syyt lisätä kotimaisen ruoan ostamista olivat vastaajien halu suosia suomalaista, tukea viljelijöitä ja kotimaista maataloutta sekä ajaa Suomen työllisyyden ja talouden etua. Viime aikojen muutokset ruoantuotannon kansallisessa ja globaalissa toimintaympäristössä näkyvät tutkimuksen tuloksissa. Huoltovarmuuden ja poikkeusoloihin varautumisen merkitys ihmisten ostopäätöksiin vaikuttavana tekijänä on noussut.

Suomi kannattaa elintarvikkeiden alkuperämerkintöjä koskevien vaatimusten harmonisointia EU-lainsäädännössä. Niin kauan kuin alkuperämerkintöjä koskevaa EU-lainsäädäntöä ei ole kehitetty toivotulla tavalla, pidetään tarpeellisena säilyttää kansalliset säännökset tiettyjen elintarvikkeiden alkuperämaan merkitsemisestä ja kehittää niitä edelleen, jotta kuluttaja saa riittävät ja selkeät tiedot päätöksentekonsa tueksi.

Ehdotettu muutos

6 § Alkuperämaan ilmoittamisesta: Voimassa olevan asetuksen mukaan 4 §:ssä tarkoitettut tiedot lihan alkuperämaasta sekä 5 §:ssä tarkoitettut tiedot maidon alkuperämaasta on ilmoitettava elintarvikkeen ainesosaluettelossa tai sen välittömässä läheisyydessä kirjasinkoolla, jonka elintarviketietoasetuksen liitteessä IV määritelty x-korkeus on vähintään 1.2 mm. Pykälän 1 momentti vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Jotta kuluttaja saisi nykyistä helpommin ja selkeämmin tiedon elintarvikkeen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaasta, pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että elintarvikkeen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaa olisi ilmoitettava ainesosaluettelon lisäksi myös pakkauksen etupuolella. Pykälän 2 momentissa säädetään, että sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään alkuperämaan ilmoittamisesta, asetuksen 4 §:ssä tarkoitettut tiedot lihan alkuperämaasta on ilmoitettava pakkauksen pääasiallisessa nähtävissä olevassa kentässä kirjasinkoolla, jonka elintarviketietoasetuksen liitteessä IV määritelty x-korkeus on vähintään 5 millimetriä. Alkuperämaata koskevat tiedot on esitettävä myös muutoin helposti havaittavalla ja selkeällä tavalla. Elintarviketietoasetuksen 13 artiklan 1 kohdassa säädetään, että pakolliset elintarviketiedot on merkittävä elintarvikkeen pakkaukseen näkyvään kohtaan helposti havaittavalla, luettavalla ja tarvittaessa pysyvällä tavalla, tietoja ei saa millään tavalla peittää eikä niiden huomioarvoa saa vähentää kirjallisella tai kuvallisella ilmaisulla eikä muulla vastaavalla tavalla.

Myös alkuperämerkintöjä koskevassa EU-lainsäädännössä on vaatimuksia siitä, missä tietoa alkuperämaasta tulee antaa. Elintarvikkeen pääainekseen alkuperämaan ilmoittamista koskevassa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2018/775 säädetään, että jos elintarvikkeen pääainekseen alkuperämaa edellytetään ilmoitettavaksi, se täytyy ilmoittaa samassa näkökentässä ja lähes yhtä suurella kirjasinkoolla kuin elintarvikkeen alkuperämaata koskeva merkintä. Hunajasta annettua neuvoston direktiiviä 2001/110/EY on hiljattain muutettu siten, että tiukennetaan hunajasekoitusten alkuperämaan ilmoittamista: jos hunajasekoituksessa on hunajaa useammasta kuin yhdestä maasta, pakkauksen etupuolella on ilmoitettava alkuperämaat, joista hunaja on kerätty, niiden paino-osuuden mukaisessa alenevassa järjestyksessä sekä kustakin alkuperämaasta olevan hunajan prosenttiosuus.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että jos elintarvikkeen merkinnöissä on elintarvikkeen ja sen ainesosien alkuperämaasta kertova vapaaehtoinen Hyvää Suomesta -merkki, asetuksen 4 ja 5 §:ssä tarkoitettua tietoa alkuperämaasta ei tarvitse erikseen ilmoittaa 1 ja 2 momentissa mainitulla tavalla. Säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Voimaantulo: Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan [1.1.2026]. Tuotteet, jotka on valmistettu ja pakattu ennen tämän asetuksen voimaantuloa, saadaan myydä loppuun edellyttäen, että ne täyttävät ennen tämän asetuksen voimaantuloa voimassa olleet vaatimukset.

Asetusluonnoksen valmistelu

Asetusluonnos on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä virkatyönä.

Asetusluonnos oli lausuntokierroksella...